

Opgave 2 Leefregels

In de roman 'Karkas' van Femke Schavemaker maakt de lezer kennis met de dertienjarige Nora. Nora heeft niet veel vrienden en voelt zich alleen zichzelf als ze helemaal opgaat in muziek. Haar favoriete nummers zet ze op een speciale tape, die ze beluistert op een draagbare muzikspeler.

tekst 6

De tape is wie ik ben of was of straks ooit ben geweest. Maar dan in nummers waarmee het beter kan worden uitgelegd. Met zeurende gitaren, trillende bassen, wanhopige uithalen en door alles heen een kille hartslag die onverstoorbaar door blijft tikken. Op bekkens en trommels.

bron: *Karkas - Femke Schavemaker - 2017*

- Muziek legt volgens Nora uit wie ze is.
Volgens Daniel Dennett is het zelf een narratief zwaartepunt.
Breinreductionisten hebben een andere opvatting over het zelf.
- 3p 10 Leg met tekst 6 uit dat het 'zelf' volgens Dennett een narratief zwaartepunt is.
Geef vervolgens een **overeenkomst** en een **verschil** tussen de opvatting over het zelf van Dennett en die van de breinreductionisten.

Als Nora 17 is, laat ze haar imago – zwart omrande ogen, een hanenkam en een voorkeur voor sombere muziek – vallen. Ze kiest nu voor het imago van een 'oningewikkeld meisje' met lang blond haar, een door bruiningscrème gekleurde huid en een stoere vriend met een brommer. Ook haar muziekvoorkeur verandert. Ze houdt nu van opgewekte muziek. Door dit nieuwe imago wordt het leven tot haar opluchting een stuk gewoner: anderen doen volgens haar 'normaler' tegen haar dan eerst. Nora's nieuwe imago roept de vraag op of zij wel echt zelf kiest voor deze imagooverandering. Er zou sprake kunnen zijn van een aangepaste voorkeur.

De klassiek liberale opvatting over autonomie gaat uit van twee vooronderstellingen.

- 4p 11 Geef weer welke twee vooronderstellingen dit zijn en wat een aangepaste voorkeur is.
Beargumenteer vervolgens:
- of de twee vooronderstellingen opgaan voor Nora's keuze om een 'oningewikkeld meisje' te zijn en
 - of Nora's keuze een aangepaste voorkeur is.

Op een bepaald moment maakt Nora's stoere vriend het uit. Nora schrikt:

tekst 7

Alles is prima en jij doet moeilijk, zei hij. Dat vond ik erg. Want het idee is juist dat ik niet moeilijk wil doen. Dat was mislukt. Hij had door wie erachter zit. Of zat. Ik heb het gezien als een teken om beter mijn best te doen. Heb alles op alles gezet. Mezelf helemaal extra vrolijk en normaal gemaakt. Als ik ergens was waar hij was zorgde ik dat ik huppelend en giechelend, bruiner en blonder dan ooit aanwezig was. En uiteindelijk lukte het. Hij wilde me terug. Nou ja, hij wilde dat terug. Niet mij natuurlijk. Voorlopig. Ooit word ik die persoon. Het is een kwestie van tijd. Van volhouden.

naar: Karkas - Femke Schavemaker - 2017

Het lijkt erop dat Nora met haar 'oningewikkelde imago' bepaalde 'moeilijke' gevoelens heeft onderdrukt.

Het onderdrukken van gevoelens kan een vorm van zelfvervreemding zijn. Volgens Nomy Arpaly hoeft dit echter niet zo te zijn. Zij geeft met haar opvatting over het onderdrukken van gevoelens kritiek op Charles Taylors authenticiteitsideaal.

2p 12 Leg uit dat Arpaly's opvatting over onderdrukte gevoelens kritiek op Taylors authenticiteitsideaal inhoudt.

Leg vervolgens met tekst 7 uit dat het onderdrukken van 'moeilijke' gevoelens door Nora **niet** tot zelfvervreemding **hoeft** te leiden volgens Arpaly.

Nora gaat uiteindelijk filosofie studeren. Ze is een van de allerbeste studenten en wordt geroemd om haar creativiteit. Ze schrijft een voorstel om verder onderzoek te doen aan de universiteit.

Maar ondertussen blijkt ook dat ze een bipolaire stoornis heeft. Perioden van manie (waarin ze nauwelijks slaapt en veel briljante ideeën heeft) en depressie wisselen elkaar af. Ze begint met het slikken van medicijnen, net voordat ze haar onderzoeksvoorstel moet verdedigen.

Ter voorbereiding op deze verdediging leest ze haar voorstel door, maar ze begrijpt er niets meer van. Ze weet dat ze het voorstel zelf heeft geschreven, maar van haar argumentatie kan ze zich helemaal niets herinneren. Door de medicijnen werkt haar geheugen niet goed meer en verliest ze haar creativiteit.

Het geheugen speelt een belangrijke rol in John Lockes opvatting over persoonlijke identiteit.

2p 13 Geef weer welke rol het geheugen speelt in Lockes onderscheid tussen persoon en mens.

Leg vervolgens met Lockes opvatting over het geheugen uit of Nora, als ze haar medicijnen slikt, verantwoordelijk is voor het onderzoeksvoorstel dat ze schreef toen ze nog geen medicijnen slikte.

Het personage Nora lijkt erg op de schrijfster van 'Karkas': Schavemaker studeerde af als filosoof en heeft een bipolaire stoornis. Schavemaker slikte in eerste instantie ook medicijnen tegen haar stoornis, maar besloot daarmee te stoppen. Ze vertelt daarover het volgende:

tekst 8

Ik herkende mezelf niet meer toen ik nog medicijnen slikte. De psychiater vond dat juist een goede ontwikkeling, omdat ik de kwaal de baas was. Maar voor mijn gevoel zitten die stemmingswisselingen juist in mijn karakter. Ik verkies een leven met pieken en dalen boven de grijze middellijn.

bron: telegraaf.nl - directeur en bipolair - 2017

Het slikken van medicijnen om de gevolgen van psychische stoornissen te onderdrukken, is een voorbeeld van een techniek voor mensverbetering. Filosofen wijzen op de mogelijke spanning die daarbij bestaat tussen genezen en verbeteren. Deze spanning ontstaat door verschillende vooronderstellingen over de menselijke natuur. De psychiater in tekst 8 heeft een andere vooronderstelling over de menselijke natuur dan Schavemaker.

- 1p **14** Leg uit dat de psychiater in tekst 8 een andere vooronderstelling heeft over de menselijke natuur dan Schavemaker.

De meeste psychiaters begrijpen heel goed dat patiënten zoals Schavemaker (tijdelijk) willen stoppen met hun medicijnen. Toch raden ze dit altijd af, omdat uit onderzoek is gebleken dat het leven van patiënten met een bipolaire stoornis draaglijker is als zij wél medicijnen slikken. Daarmee neemt de kans op ernstige psychoses en zware depressies namelijk sterk af.

Schavemaker geeft aan dat zij haar authenticiteit verliest als ze medicijnen slikt: ze is dan niet meer echt zichzelf.

Sommige mensen hebben de opvatting dat medicijnen als mensverbetering alleen zijn toegestaan als de patiënt echt zichzelf blijft.

- 2p **15** Geef een argument **vóór** en een argument **tegen** deze opvatting over medicijnen als mensverbetering met het voorbeeld van Schavemaker.

Schavemaker kan naar eigen zeggen omgaan met haar stoornis door zelfverzonnen, strenge leefregels. Een van die leefregels is bijvoorbeeld: 'leg je kleren 's avonds klaar voor morgen'. Als ze 's ochtends pas zou beslissen wat ze die dag zou dragen, dan zou ze dat baseren op haar stemming van dat moment. Dan zou ze zich dus gaan afvragen hoe ze zich voelt. Dat wil ze juist vermijden, want dan kunnen haar emoties extreme proporties aannemen.

Je kan zeggen dat Schavemaker gebruikmaakt van haar vermogen tot zelfregulatie. Daarbij spelen zowel het derde-persoonsperspectief als het eerste-persoonsperspectief een rol.

- 2p **16** Leg met het voorbeeld van Schavemakers leefregel over kleren klaarleggen uit dat het bij zelfregulatie nodig is jezelf te bekijken vanuit:
- een derde-persoonsperspectief en
 - een eerste-persoonsperspectief.

Hoewel Schavemaker door haar leefregels goed functioneert, is het leven voor haar een dagelijkse worsteling met haar identiteit:

tekst 9

“Ik heb paaltjes om mijn persoonlijkheid geslagen waar ik niet voorbij mag. Ik ben een constructie, een neppersoon. Wie daarmee genoeg neemt, kent me niet echt. En wie erdoorheen breekt, en me zo ver brengt dat ik me geef...” Ze maakt een wegwerpend gebaar. “Ik ben op mezelf aangewezen. Ik ben totaal onthecht van alles. Als ik iets doe wat me raakt, zoals mijn scriptie of mijn boek, dan schiet ik alle kanten op. Ik vind mezelf geniaal en waardeloos. Het is beter voor me iets te doen waar ik niet zo veel om geef.”

naar: nrc.nl - ik ben een neppersoon - 2017

Harry Frankfurts opvatting van authenticiteit speelt een rol in wat Schavemaker vertelt in tekst 9. Met ‘een neppersoon’ bedoelt Schavemaker een niet echte, maar een (door strenge leefregels) kunstmatig gecreëerde persoon.

Om te bepalen of zij een ‘neppersoon’ is, kan je gebruikmaken van de introspectietheorie en van de interpretatietheorie.

- 3p **17** Leg uit of Frankfurts opvatting van authenticiteit aansluit bij de introspectietheorie of bij de interpretatietheorie. Beargumenteer vervolgens of Schavemaker volgens jou een neppersoon is met:
- de introspectietheorie en
 - de interpretatietheorie.